

1921

Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden VIII

UTLÅTANDE

I

VALUTAFRÅGAN

Ur KB:s samlingar

Digitaliserad år 2016



National Library
of Sweden

STOCKHOLM 1922

ISAAC MARCUS' BOKTR.-AKTIEBOLAG

22/248

1921

Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden VIII

UTLÅTANDE

I

VALUTAFRÅGAN

STOCKHOLM 1922

ISAAC MARCUS' BOKTR.-AKTIEBOLAG

22/248

Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden VIII

UTLÅTANDE

I

VALUTAFRÅGAN

STOCKHOLM 1922

ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG



ИЗДАТЕЛЬСТВО



TILL KONUNGEN.

Enligt ett till tull- och traktatkommittén överlämnat utdrag av statsrådsprotokoll över handelsärenden den 2 december 1921 har Eders Kungl. Maj:t uppdragit åt kommittén, bland annat, att efter verkställd utredning

avgiva utlåtande, huruvida i nuvarande situation, med hänsyn tagen till samtliga på frågan inverkan faktorer, hittills icke prövade statliga åtgärder av något slag — exempelvis sådana som falla inom importregleringens eller den allmänna valuta- och penningpolitikens områden — lämpligen må kunna vidtagas för att till skydd för svensk industri tillfälligt begränsa varutillförseln från utlandet eller eljest stärka industriens ställning på hemmamarknaden, ävensom, därest så skulle befinnas vara fallet, avgiva förslag i ämnet.

Det sålunda åt kommittén lämnade uppdraget är till sin natur synnerligen vidsträckt och innefattar verkställandet av utredningar rörande en mångfald olika frågor.

En ställning för sig intager emellertid den i de givna direktiven särskilt omnämnda frågan om åtgärder på valuta- och penningpolitikens område, så till vida som denna har en långt vidare syftning än de övriga frågor, vilka kunna tänkas här komma under övervägande. De åtgärder av annan än penningpolitisk art, vilka skulle kunna ifrågakomma, synas på grund av sakens natur ej i väsentlig mån böra taga sikte på annat än ögonblickets svårigheter, och deras egentliga syfte bör vara att bereda stöd och hjälp åt i närvarande depressionstid särskilt hårt tryckta näringsgrenar samt att till en viss grad tjänstgöra som vapen i striden mot den omfattande arbetslösheten. Valutapolitiken däremot kan ej utan allvarlig olägenhet behandlas enbart med tanke på stundens läge. Den har att giva uttryck för strävanden, som böra målmedvetet fullföljas oavsett konjunkturernas utveckling i ena eller andra riktningen. Detta utesluter naturligtvis icke, att alla åtgärder, som kunna vara ägnade att återinföra stadga i penningväsendet, måste tillmätas en mycket stor betydelse också för avhjälpande av det närvarande lägets svårigheter, vilka icke minst bottna i penningvärdets och de utländska växelkursernas bristande stabilitet. Men det medför, att hithörande frågor måste betraktas från två synpunkter.

Med hänsyn till den särskilda ställning, som alltså de valuta- och penningpolitiska spörsmålen intaga i det komplex av frågor, till vilkas undersökande statsrådsprotokollet av den 2 december 1921 ger anledning, har det syntts kommittén ändamålsenligt att utbryta desamma och däröver avgiva ett fristående utlåtande. Detta synes så mycket hellre böra ske som, enligt kommitténs åsikt, skäl tala för ett snabbt framläggande av de resultat, till vilka kommittén härutinnan kommit.

Inledningsvis torde några ord böra nämnas till belysning av det nuvarande ekonomiska lägets allmänna karaktär. En analys av detsamma synes giva vid handen, att två grundföreteelser samverkat till resultatet, nämligen dels en varaktig nedsättning av världshushållningens produktionsförmåga efter världskriget, skärpt genom en av politiska förhållan-

Analys av det
nuvarande
ekonomiska
läget.

den framkallad allmän osäkerhetskänsla; och dels en — förvisso enastående skarpt utpräglad — konjunkturrörelse av mera normal typ, en efter 1919—1920 års högkonjunktur inträdd depression, vars första, ännu icke avslutade skede har karaktären av en utomordentligt svårartad och långvarig avsättnings- och produktionskris.

I fråga om den förra av dessa företeelser, vilken på det närmaste sammanhänger med världskriget och den fred som avlöste detsamma, talar sannolikheten för att den kommer att sträcka sina verkningar rätt långt fram i tiden. Den förödelse, som övergått världen är så djupgående, att den måste kräva lång tid för att botas. Framför allt gäller detta övervinnandet av den oreda i världens valuta- och penningförhållanden, vilken framstår som en av de viktigaste bland de av kriget och skadeståndspolitikerna framkallade mera varaktiga rubbningsföreteelserna.

Även om den nu berörda sidan av läget är av största betydelse och kanske t. o. m. den viktigaste, finnes dock ingen anledning att nu uppehålla sig därvid, då den icke kan genom åtgärder från ett enskilt lands sida påverkas annat än i den mån landet är i stånd att medverka till en förbättring av världshushållningens organisation.

Vid sidan härav kännetecknas emellertid, som ovan framhållits, det nuvarande läget, ej blott i vårt land utan i hela världen, av en depression av mera normal typ, vars övervinnande icke kan väntas taga lika lång tid i anspråk som de förut berörda företeelserna. Det för en sådan depression utmärkande draget är, särskilt i dess begynnelse, ett allmänt prisfall, vilket naturnödvändigt medför de allra största svårigheter för näringslivet.

Det inses lätt, varför ett *allmänt* prisfall måste verka så ödeläggande på ekonomisk verksamhet som förhållandet är.

Därtill medverkar vid en genomförd kredithushållning främst det faktum, att alla affärsmän (låntagare) få skulder till oförändrade penningbelopp, samtidigt med att deras bruttoinkomster i penningar nedgå; men sannolikt tillkomma också psykologiska faktorer, de fallande prisernas tendens att förstöra företagsamhet och initiativlust.

Generellt kan detta allmänt kända förhållande uttryckas så, att *tiden*, som spelar en mycket stor roll i all ekonomisk verksamhet, därvid ständigt arbetar emot allt vad produktion och handel heter. Producenten, för att börja med honom, behöver kanske tre eller sex månader för att göra sin vara färdig från det produktionen börjat, men under denna tid ha priserna fallit, och som följd därav betingar varan såsom färdig ett lägre pris än vad den kostat att framställa. Detta måste leda till produktionens avstannande. Men ej nog därmed. Grosshandlaren, som eljest varit villig att övertaga varan, när den blivit färdig, har nu å sin sida räknat med samma prisfall, och om han eljest hade försett sig med varor för tre månader framåt, så vågar han nu ej göra det, emedan även

han då får sälja varan till lägre pris än den kostat honom; i den mån han tvingas att köpa, gör han emellertid själv motsvarande förlust. Och detsamma upprepar sig för detaljhandlaren. Konsumenterna slutligen avhålla sig också i det längsta från att köpa, när de räkna med fortsatt prisfall. Det är alltid en mängd varor som man kan förse sig med en tid innan de just behövas och som man å andra sidan kan dröja över den normala tidpunkten med att skaffa genom att exempelvis slita det man har något hårdare än vanligt. Detta blir oundgängligen följden vid väntan på fortsatt prisfall, vilket också skulle kunna uttryckas så, att lagringen hos konsumenterna själva minskas. Och om man vill sluta ringen, kan man till sist påpeka, att även producenterna äro konsumenter eller efterfrågare av råvaror och arbetskraft samt att de gent emot dessa bedriva den återhållsamhet eller »köpstrejck», som är karaktäristisk för alla tider av starkt prisfall. Härigenom uppkomma då alla de kända följderna: arbetslösheten, de fallande aktiekurserna, betalningsinställelserna m. m.

Intet av detta skulle göra sig gällande med tillnärmelsevis den styrka, vi varit i tillfälle att under senaste tiden bevittna, om priset tagit något så när måttliga proportioner. 1870-, 80- och början av 90-talen utmärktes av ett stadigvarande, långsamt men sällan avbrutet prisfall, men detta hindrade icke en stark expansion av det ekonomiska livet, även om detta också då delvis präglades av depressionens karaktäristiska drag. Nu ha partipriserna under loppet av något över ett år sjunkit med bortåt hälften, och detta ej blott i Sverige utan i alla länder med någorlunda väl hävdad valuta. Ett universellt prisfall av ens tillnärmelsevis denna omfattning torde sakna motsvarighet i den ekonomiska historien, och det är därför ingen överraskning, att verkningarna ha varit så förödande som fallet faktiskt blivit. Man skulle vara böjd att mera förvåna sig över den produktion och handel, som kan fortgå under ett dylikt prisfall, än över den som därav ödelägges.

Insikten om det allmänna priset dominerande betydelse för det nuvarande utomordentligt tryckta affärsläget måste följdriktigt leda till den slutsatsen, att ett hejdande därav bör vara en huvudsak i arbetet på depressionens bekämpande. Lika uppenbart är emellertid, att en ny prisstegring av betydligare dimensioner bör med all makt förhindras, ty fränsett de direkta svårigheter, som härigenom åsamkas stora samhällsgrupper, kommer på en dylik prisstegring förr eller senare ett bakslag. På inflationen följer enligt all hittillsvarande erfarenhet deflationen, och under dessa kastningar lider hela samhället samt, ehuru på olika sätt, alla befolkningslager. Härav framgår, att målet för en sund valutapolitik bör vara att åstadkomma största möjliga stadga i den allmänna prisrörelsen, att förhindra stora svängningar uppåt eller nedåt.

Valuta-
politikens
mål: pris-
stabilisering.

Det behöver egentligen ej påpekas, att innebörden härav icke är, att de särskilda varornas och prestationernas priser *sinsemellan* skulle fastläsas, utan alla dessa priser skulle fortfarande *inbördes* mer eller mindre variera allt efter det ekonomiska livets otaliga inflytelser. Vad saken gäller är i stället penningens, den allmänna värdemätarens egen stabilitet, sådan denna framträdde före kriget, utan att å ena sidan hindra de särskilda varornas prisförändringar *sinsemellan* eller å andra sidan själv hindras av dessa.

Att en sådan stabilisering är ett oundgängligt villkor för åstadkommande av normala förhållanden inom produktion och handel synes kommittén uppenbart. Tydligtvis äro ock alla åtgärder, som i denna riktning kunna vidtagas, ägnade att i hög grad befrämja ordning och god hushållning i den statliga finanspolitiken.

Av betydelse härvid är utvecklingen av prisnivåerna under den senaste tiden dels i vårt eget land, dels i Förenta Staterna, vilket senare land ej blott torde vara det enda, som har effektiv guldvaluta, så att dess prisnivå väsentligen torde angiva guldets egna värdeförändringar, utan ock alltmer kommit att intaga en ledande ställning på det ekonomiska och finansiella området.

Prisutvecklingen under senaste tid.

Huruvida den amerikanska prisnivån definitivt upphört att falla eller ej, är en fråga som naturligtvis icke kan med någon säkerhet besvaras, om ock *vissa* data kunde anföras till stöd för den uppfattningen, att partipriserna å de varor, som äro upptagna i kända partiprisindices, i det stora hela skulle nått bottenläget. Förenta Staternas officiella partiprisindex, den av Bureau of Labor utarbetade, sjönk under våren 1921 ned till närheten av siffran 150 (1913 års prisnivå betecknad med 100), och kring denna siffra ha indextalen sedan dess oscillerat. De amerikanska siffrorna för partiprisindex och levnadskostnadsindex lågo också ganska nära varandra under senare hälften av 1921.

För Sveriges vidkommande har den sista tidens partiprisindex likaledes att uppvisa en stabilisering. Svensk Handelstidnings partiprisindex visade för månaderna oktober, november och december 1921 samt januari 1922 generalindexsiffrorna 175, 174, 172 och 170, sålunda en mycket obetydlig förändring under de senaste fyra månaderna, ehuru in i det sista de olika varugruppernas och de olika varornas speciella indextal undergått betydliga variationer men i utjämnande riktning, så att sistnämnda indextals spridning kring generalindexsiffran i januari 1922 var vida mindre än ett år tidigare.

Samma utveckling kan däremot ännu icke spåras i socialstyrelsens levnadskostnadsindex.

Emellertid ge de anförda förhållandena vid handen, att en viss tendens till stabilisering av prISRörelsen gjert sig gällande såväl i det för

världskonjunktorens förlopp för närvarande tongivande landet, Förenta Staterna, som i vårt eget land. Denna omständighet, som dock icke innebär någon garanti för att stabiliseringen skulle kunna av sig själv upprätthållas, underlättar i hög grad vidtagandet eller förberedandet av åtgärder, ägnade att spärra möjligheten till större framtida allmänna prisvägningar.

Reglering av
växelkur-
serna genom
uppköp av
utländska
valutor eller
guld av-
styrkes.

Då kommittén nu går att undersöka, vilka valutapolitiska åtgärder, som med hänsyn till nu föreliggande omständigheter kunna vara behöfliga, torde det först vara skäl att påpeka, att på ganska många håll inom affärsvärlden förhoppningar torde ställas på valutapolitiken, vilka den knappast har stora förutsättningar att kunna uppfylla. Ett av dessa önskemål hänför sig till en faktor, som kommittén redan haft tillfälle att upptaga till ingående behandling i sitt betänkande om differentaltullar till skydd mot valutadumping. Det gäller nämligen den övervärdering av den svenska kronan gentemot vissa utländska valutor, som verkar såsom importpremie och exporttull.

Man har sålunda velat göra gällande, att riksbanken borde genom uppköp av utländska valutor kunna minska efterfrågan å svenska kronor och därigenom avlägsna den för vår industri menliga övervärderingen av svenska kronan i utlandet. Oavsett att det med fog torde kunna ifrågasättas, huruvida verkligen för närvarande en dylik övervärdering föreligger i förhållande till andra valutor än de länders, som ännu hava efter kriget fullständigt oordnade penningförhållanden, såsom Tyskland, en del andra centraleuropeiska länder m. fl., och i avseende å vilka varje åtgärd från vår sida i utjämnings syfte torde vara både meningslös och fruktlös, lära dock starka tvivel vara berättigade beträffande möjligheten att på denna väg uppnå det eftersträfvade resultatet. Naturligtvis är det icke uteslutet, att en tillfällig höjning av de utländska växelkurserna på detta sätt kunde komma att framkallas; men för att den skulle kunna bli bestående — och först då bleve den till avsedd nytta — skulle riksbanken nödgas oavbrutet fortsätta med uppköpen eller, med andra ord uttryckt, med utbudet av svenska kronor. En viss fara är ock oskiljaktigt förknippad med ett sådant tillvägagångssätt. Det inhemska näringslivet skulle berövas en betydande del av det redan nu knappa kapital, som finnes att tillgå, ty i själva verket innebär uppköp av utländska valutor ingenting annat än en kreditgivning till utlandet. Därjämte skulle lätt nog inträffa, att, så som redan skett i en del länder, det forcerade utbudet av den egna valutan droge med sig en ny inflation och verklig valuta försämring i släptåg. På detta sätt bleve olägenheterna för affärslivet av åtgärden säkerligen större än de motsedda fördelarna.

En annan tanke som framförts i samma syfte är, att riksbanken skulle genom guldinköp motverka den förmenta övernoteringen i utlandet av

svenska kronor. Även här gäller, att verkan å valutannoteringarna av ett guldköp, som stode i rimligt förhållande till landets överskott av utländsk valuta och därför icke kunde göras synnerligen omfattande, sannolikt icke skulle bliva av mera varaktig natur. Och fråga är, om icke den påstådda övervärderingen, som väl, om den förefinnes, i rätt hög grad torde vila på psykologiska faktorer, snarare skulle ökas än minskas, därest den svenska valutans guldtäckning avsevärt höjdes.

Till frågan om ökning av landets guldtillgång skall kommittén senare i annat sammanhang återkomma. Här må endast konstateras, att, av ovan angivna skäl, en valutapolitik i den antydda riktningen måste anses förenad med betydliga risker, och tanken på en sådan bör fördenskull bestämt avvisas.

Kommittén är sålunda, såsom redan förut framhållits, av den meningen, att den enda lämpliga planen för det svenska penningväsendets ordnande, är en sådan, som syftar till att i möjligaste mån återställa den svenska kronans värdekonstans eller, med andra ord, en fast köpkraft för den svenska kronan gentemot varor och prestationer.

En fullständig stabilisering av den allmänna prisnivån kan sannolikt intet penningväsende uppfylla, som är bundet vid en yttre materiell norm, sådan som exempelvis guldets. Det måste nämligen erbjuda de största svårigheter att förhindra guldets såsom självt en vara att fluktuera i värde i förhållande till övriga varor, varav följer, att dessa senare varors priser, uttryckta i guld, förete växlingar icke blott var för sig utan alla tillsammans. Tid efter annan har det därför varit på tal att skapa en fri valuta, som genom diskontopolitiken kunde hållas vid oföränderlig köpkraft gentemot varorna.

Kommittén är emellertid av den bestämda uppfattningen, att svårigheterna för genomförande av ett dylikt penningväsende äro så stora, att i längden inga egentliga utsikter finnas till framgång för dessa i sig själva högst berättigade strävanden. All hittillsvarande erfarenhet visar, att, trots att de vid en yttre norm bundna valutorna alltid undergått vissa värdefluktuationer uppåt och nedåt gentemot varorna, deras förmåga att skapa prisstabilitet dock varit ojämförligt större än fallet varit med fria valutor. Till och med under nuvarande abnorma förhållanden, då växlingarna i guldets köpkraft varit många gånger större än någonsin tidigare, har en ren guldvaluta, sådan som dollarn, likväl i stort sett visat sig i stånd att hejda prisstegringen betydligt bättre än de olika fria valutorna. Även med den bästa vilja att låta en fri valuta tjäna prisstabiliseringens stora uppgift är det därför sannolikt, att den kommer att avlägsna penningväsendet långt mer från detta mål än vad fallet är med en på materiell grundval byggd valuta.

Vid valet av yttre norm har på vissa håll inom affärsvärlden den tan-

Medel att
åstadkomma
prisstabiliser-
ing.

ken bragts på tal, att man åtminstone tills vidare icke skulle söka sig tillbaka till vår valutas gamla, ännu lagligen gällande grundval, guldet, utan i stället anknyta till någon utländsk valuta. Härvid skulle det gälla någon valuta, som icke själv stode på guldmyntfotens grund, ty så snart guldet väljes till värdemätare, följer därav omedelbart ett fast förhållande till alla andra guldvalutor.

Det har därvid varit pund sterling, som man haft i tankarna, och detta naturligt nog av hänsyn till våra intima handelsförbindelser med England och särskilt exportindustriernas intresse av fasta kurser i kronor för vad de sälja i pund sterling. Den pundkurs, som därvid skulle ha fixerats, är i detta sammanhang av mindre intresse; meningarna ha på denna punkt gått ganska mycket isär. Själva tanken torde emellertid trots de antydda fördelarna icke förtjäna understöd. Pund sterling är nämligen själv en pappersvaluta, vars växlingar gentemot andra valutor och närmast gentemot guldet icke på förhand låta sig bestämmas. Genom att binda sig vid en dylik norm skulle man följaktligen komma i ett på förhand obestämbar förhållande till vad som i alla länder torde betraktas såsom den enda definitiva lösningen av penningväsendets nuvarande ordning, nämligen guldmyntfoten. Vidare tillkommer såsom minst lika viktigt, att själva genomförbarheten av detta program erbjuder stora svårigheter. För skapande av fasta förhållanden mellan olika guldvalutor har man nämligen sedan gammalt beprövade medel; men de enklare bland dessa medel äro icke användbara för att hålla pappersvalutor i ett fixt inbördes förhållande. Härtill skulle fordras ett ganska invecklat system av kreditoperationer, exempelvis sådant som det England och Amerika sinsemellan endast med stor svårighet tillämpade under världskriget och varav vårt land saknar erfarenhet. Ett insläende på nu antydda vägar kan följaktligen icke tillstyrkas.

Kommittén är fastmer av den enhälliga mening, att den enda lyckliga lösningen av det svenska penningväsendets svårigheter utgör återgång till guldmyntfot.

Guldmyntfotens stora betydelse i och för sig ligger framför allt däri, att man genom densamma erhåller en norm för penningväsendet, som verkar *automatiskt* i riktning att åstadkomma en god penningpolitik. Denna verkan har guldmyntfoten fått i tilltagande grad genom den redan långvariga och förvånande enhetliga erfarenhet, som förvärvats på dess område, bland annat ifråga om diskontopolitikens effektivitet såsom medel för penningvärdets reglering, medan dennas verkan i sådant hänseende under en fri valuta visat sig vara föremål för mycket delade meningar. Guldmyntfoten medför vidare, att de svårigheter, som vid pappersmyntfot följa av över- och undervärdering av olika valutor, av sig själva försvinna, när det gäller de olika guldvalutorerna sinsemellan. Det

torde kunna tilläggas, att guldmyntfoten därjämte med all säkerhet verkar som en barriär för att skydda valutan mot de påfrestningar, för vilka den kan bli utsatt genom mindre välbetänkta statsfinansiella åtgärder. Risker för en inflationistisk finanspolitik synes sålunda avsevärt mindre vid guldmyntfot än vid pappersmyntfot.

En återgång till guldmyntfoten för Sveriges del skulle låta den svenska kronans köpkraft fluktueras i full överensstämmelse med guldets egen köpkraft; och guldets värde följer nu i allt väsentligt den amerikanska dollarn, då Förenta Staterna väl för närvarande är det enda land vars valuta är fast knuten till guldets. Vad en fullständig återgång till guldmyntfoten för närvarande skulle innebära vore alltså till en början intet annat än att binda den svenska kronans värde vid dollarns. I den mån även andra länder överginge till guldmyntfot, skulle förbindelsen med dollarn visserligen ej upphöra eller ens försvagas, men guldvärdet bleve då i allt mindre grad bestämt enbart av den amerikanska penningpolitiken och därmed även mer stabilt.

Det gäller alltså nu att undersöka, under vilken form en dylik återgång lättast och fördelaktigast bör försiggå, ävensom vilka förutsättningar som böra vara för handen, för att ett beslut därom utan fara och utan allvarsammare olägenheter skall kunna sättas i verket.

Det viktigaste momentet vid guldmyntfotens återinförande är avvägningens bringandet av fria guldrörelser gent emot utlandet, vilket förutsätter dels att guld vid anfordran utlämnas och mottages av riksbanken, dels att guldexporten frigives. Att införa en guldmyntfot utan fri guldexport synes tämligen meningslöst, särskilt i ett land som Sverige, där någon cirkulation av guldmynt ej tidigare förekommit.

En guldutväxling på basis av myntlagens guldpris, 2,480 kr. per kg rent guld, skulle emellertid knappast kunna försiggå, så länge man ej befinner sig i närheten av parikursen på dollar (3.73 kr.). Sedan början av december 1921 har dollarkursen ställt sig sålunda:

28/11—3/12	1921	4.24
5/12—10/12	»	4.17
12/12—17/12	»	4.10
19/12—24/12	»	4.02
26/12—31/12	»	4.02
2/1—7/1	1922	4.05
9/1—14/1	»	4.03
16/1—21/1	»	4.02
23/1—28/1	»	4.01
30/1—4/2	»	3.94
6/2—7/2	»	3.885

Sättet för
för övergång
till guld-
myntfot.

Från senare delen av december har kursen på dollar alltså hållit sig förvånande jämnt vid en nivå av ungefär 4.02, under sista tiden t. o. m. därunder, d. v. s. 4 à 8 procent över pari. Denna kurs ligger närmare pari än vad fallet någonsin varit sedan sommaren 1919, ehuru något högre än att tillåta det gamla guldpriset. Skall en fri guldlösning av riksbankens sedlar omedelbart medgivnas, kan det sannolikt icke ske annat än till ett pris överensstämmande med dollarkursen, vilket vid en kurs av 4 kr. motsvarar ungefär 2,660 kr. per kg. rent guld.

För den händelse alltså att beslut fattades om sedelinlösningens återupptagande och frigivande av gullexporten vid en tidpunkt, då den svenska kronan ännu ej uppnått det gamla parit, synes det ligga närmast till hands att kombinera detta med en bestämmelse om ett *högsta* pris på guld, vilket i så fall borde sättas vid eller föga över det vid övergångs-tillfället gällande guldpriset, beräknat på grundval av dollarkursen. Då man som nedre gräns givetvis skulle fasthålla den gamla parikursen på guld, vore guldpriset i svenska kronor eller den svenska kronans värde i guld därmed begränsat både uppåt och nedåt samt detta inom en, som man finge antaga, ganska trång marginal.

En följd av detta system vore, att man bleve i tillfälle att återgå till en, visserligen blott partiell, guldmynntfot, även ifall vår valuta befunne sig under pari vid den som lämplig ansedda tiden för övergången, och detta utan att behöva företaga någon definitiv nedskrivning av den svenska kronan gentemot guld, något som enligt kommitténs mening vore en åtgärd med allvarliga konsekvenser, särskilt för rättsuppfattningen. Genom systemets inneboende elasticitet vore man också i stånd att giva efter för de påfrestningar, växelkursernas fluktuationer kunde komma att vålla under den nya ordningens första tid, utan att likväl behöva upp-giva något av vad som vunnits.

Häri ligger emellertid, att betydelsen av denna lösning huvudsakligen vore att skapa ett övergångsstadium till en fullt genomförd guldmynntfot. En sådan kräver nämligen, att ett fast värdeförhållande till guld et upp-rätthålles och att sålunda landets valuta icke undergår växlingar i för-hållande till andra guldmynntfotsländers utan tvärtom bevarar detta för-hållande konstant. Bestämmelsen om ett högsta pris på guld borde alltså förutsätta en oavslåttlig strävan hos riksbanken att återföra guldpriset till dess gamla paritet. På senare beslut bleve då beroende, när *fullstän-dig guldmynntfot* skulle vara införd.

Av väsentlig vikt är emellertid, att den av kommittén förordade åter-gången till guldmynntfoten ej sker innan rätta tidpunkten är inne. När-mast gäller därvid att undersöka, om guldmynntfotens återställande i vårt land *under nuvarande förhållanden* kan anses vara förknippat med särskilda olägenheter och risker, till vilka i sådant fall tillbörlig hänsyn bör tagas.

Möjliga
risker för-
knippade
med guld-
mynntfotens
återin-
förande.

Farhågor ha uttalats för att, om Sverige på egen hand vidtog ett sådant steg, svårighet skulle möta att upprätthålla den antagna guldpariteten och detta av olika skäl. Det har sålunda gjorts gällande, att vår övergång till guldmyntfoten skulle under vissa förhållanden kunna framkalla en mycket omfattande sugning av guld från Sverige, emedan guldet i så fall utom i Amerika endast hos oss fritt kunde fås och man då skulle begagna denna möjlighet för att skaffa sig tillgodohavanden i Amerika. Vårt land skulle på detta sätt utsättas för arbitrageaffärer i stor skala, och vi skulle härigenom riskera att ådraga oss förluster av oberäkneligt omfång. Å andra sidan har anförts, att detta resonemang likväl knappast kan anses hållbart, då ju den, vilken önskar guld eller amerikanska tillgodohavanden, som äro likvärdiga med guld, blott behöver gå in på vilken valutamarknad han vill i hela världen och köpa amerikanska dollarväxlar, och någon förändring häri skulle icke komma att inträda genom återställandet av guldmyntfoten i vårt land, förutsatt att dollarkursen i Stockholm hölles på samma nivå som guldpriset.

Det har vidare, och på visst sätt i motsats härtill, uttalats farhågor för att en återgång till guldmyntfot för Sveriges del skulle komma att framkalla en efterfrågan på tillgodohavanden i Sverige, vilken vore ägnad att verka störande på vårt näringsliv i den ena eller andra riktningen. Sammanhanget torde härvid vara följande. I nuvarande läge, då pappersmyntfot råder, kan denna faktor redan göra sig gällande och anses så göra ifråga om Schweiz. Särskilt goda och stabila valutor bliva nämligen efterfrågade för placeringar i detta läge likaväl som vid guldmyntfot. Vid pappersmyntfot kan följden härav bliva en ökad import av varor, i det att importen sätter utlänningarna i stånd att förvärva tillgodohavanden i landet, eller, såsom saken också kan uttryckas, den ökade efterfrågan på landets växlar höjer deras kurs över jämviktsläget, d. v. s. sänker landets utländska växelkurser, och därför verkar såsom importpremie. Den ifrågavarande faktorn har alltså vid pappersmyntfot snarast tendens att verka prissänkande för ett land med särskilt god valuta. I den mån en sådan prissänkning får anses inverka skadligt på den inhemska produktionen, synes alltså här föreligga ett ytterligare skäl för ett dylikt land att ju förr dess hellre avskaffa pappersmyntfoten.

Vid guldmyntfot blir verkan sannolikast den motsatta. De som önska tillgodohavanden i det ifrågavarande landet hava nämligen då en möjlighet, av vilken de sannolikt komma att begagna sig, att förvärva sådana genom att skicka in guld i landet. Det är därför tänkbart, att landets guldkassa starkt växer, såsom förhållandet i varje fall nu är i Förenta Staterna, och en fara för prisstegring följer lätt av en dylik guldinströming. Faran kan möjligen tänkas ökad av själva guldproduktionens fortgång, som kräver guldets placering någonstädes och kanske fördelaktigast

i länder med guldmyntfot, d. v. s. länder, som äro tvungna att köpa erbjudet guld.

För den händelse man vill värja sig emot en dylik fara, torde det emellertid finnas ett medel häremot, som i viss mån anknyter till den penningpolitik, Sverige förde under världskriget. Den består i att hålla marginal mellan centralbankens inköpspris på guld och dess försäljningspris därpå. Genom att sänka det förra kan man alltid hindra en för stark guldinströmning. Den år 1916 införda guldspärrningspolitiken, vilken grundas på fortfarande gällande lagbestämmelser, innebär en allmän befrielse för riksbanken från skyldigheten att köpa guld, men kunde också ha konstruerats som en skyldighet för riksbanken att köpa guld till det pris under myntlagens pris, den själv ville bestämma, då full överensstämmelse skulle ha nåtts med den nu antydda lösningen. Som övergångsbestämmelse kunde en sådan garanti få avsevärd betydelse dels av nu angivet skäl, dels för den händelse vår valuta skulle ha råkat stiga över sitt lagbestämda guldvärde.

Om än de nu berörda förhållandena icke torde kunna fränkännas en ganska stor betydelse för bedömande av frågan om möjligheten och önskvärdheten av en snar återgång till guldmyntfoten, så framträder dock som problemets kärnpunkt frågan om hur guldvärdet kan komma att utveckla sig under den närmaste framtiden, ty härav beror, om över huvud taget de ovan framhållna fördelarna av guldmyntfotsystemet för *nuvarande* för vårt land vore att med någon grad av säkerhet förvänta.

Härom kan blott sägas, att, så länge guldets värde liksom nu väsentligen måste anses bero på utvecklingen i Förenta Staterna och den penningpolitik, som därstädes kan komma att föras, så länge måste en stor ovisshet råda på denna punkt, vilket manar till försiktighet i vårt handlande. Som ovan visats, har väl under senaste tiden en avgjord tendens till stabilisering av den amerikanska prisnivån och därmed också av guldvärdet gjort sig gällande, men om varaktigheten av detta tillstånd veta vi intet. Det är fördenskull ingalunda uteslutet, att det för oss kunde vara förenat med vissa risker att under nuvarande osäkra världsläge ensamma i valutahänseende ställa oss vid Förenta Staternas sida. Det skulle kunna hända, att förhållandena bleve sådana, att ett kvarblivande i en dylik ställning skulle för oss komma att medföra olägenheter i den grad, att vi kunde finna oss föranlåtna att åter frångå den redan införda guldmyntfoten, vilket för landets prestige kunde verka oförmånligt.

I vilket fall som helst är det tydligt, att såväl den osäkerhet, som må vidlåda möjligheten att upprätthålla guldpariteten efter sedan en återgång till guldmyntfot vidtagits, som åtgärdens ovissa effekt i prisstabiliserande riktning till följd av guldets egna möjliga värdefluktuationer skulle väsentligt minskas, om Sverige i denna fråga ej behöfde handla på egen

Ovissheten om guldvärdets framtida utveckling.

Nödvändigheten att handla i samförstånd med andra länder.

hand utan befunde sig i samförstånd med andra länder, vilka äga förutsättningar att liksom vi inom en ej avlägsen framtid införa en effektiv guldvaluta.

Den påtagligaste fördelen av att sålunda flera länder komme att deltaga i arbetet på guldmyntfotens återställande vore givetvis, att därigenom en vidsträcktare marknad skapades för guldets för monetära ändamål, vilket i och för sig komme att medföra en stabilisering av guldets värde. I sådant hänseende skulle naturligtvis Englands återgång till guldmyntfoten vara av avgörande betydelse. Först därigenom erhöles den breda bas för guldansvändningen, vilken skulle återgiva guldets som underlag för penningväsendet någorlunda samma värdekonstans som före kriget.

Men även utan ett sådant steg från Englands sida — och den möjligheten är ju icke utesluten, att det kan komma att dröja tämligen lång tid, innan England finner skäl därtill — skulle redan en samverkan med sådana smärre länder som Holland och Schweiz, vilkas valutor för närvarande stå ungefär på samma nivå som den svenska, vara av stor betydelse i den angivna riktningen.

På grund av det anförda får kommittén alltså uttala, att den anser tidpunkten för Sveriges återgång till en fullständig guldmyntfot ännu ej vara inne, i det att, enligt kommitténs åsikt, avgörande skäl tala för att vårt land icke isolerat tager ett sådant steg utan därvid framgår i samförstånd med andra länder, vilkas valutaställning är närmast jämförlig med vår. Ett liknande uttalande gjordes av statsrådet och chefen för finansdepartementet den 4 mars 1921 enligt det utdrag av statsrådsprotokoll över finansärenden, som medföljde den kungl. propositionen samma dag med begäran om fortsatt befrielse för riksbanken att inlösa sina sedlar med guld. Däri uttalades emellertid ävenledes, att målet måste vara att, så snart förhållandena tilläte detsamma, återställa en fast guldparitet för den svenska valutan, ehuru detta mål då ännu syntes tämligen avlägset. I sitt yttrande vid debattföreläsningarna i frågan i riksdagens båda kamrar den 23 april s. å. tillfogade statsrådet därutöver, att det syntes honom, att man alltjämt borde sträva hän mot den svenska kronans inlösen med guld till den mängd, som är i lag angiven. Kommittén konstaterar, att sedan nämnda tidpunkt utsikterna för programmets realiserande avsevärt förbättrats, framför allt på grund av den tydliga stabilisering i guldvärdet ävensom i den inhemska varuprisnivån, som under senaste halvår gjort sig gällande, samt under den sista tiden också genom dollarkursens nedgång till närheten av den gamla pariteten.

Under alla omständigheter måste, enligt kommitténs mening, de åtgärder, som komma att vidtagas, vara av den beskaffenheten, att återgången till den svenska kronans gamla guldvärde ofrånkomligen be-

Omedelbar
övergång till
guldmyntfot
avstyrkes.

tryggas. Detta bör dock ej anses innebära, att åtgärder skola vidtagas först sedan dollarkursen nedgått till sitt gamla pari. För den händelse att i övrigt förutsättningarna för återgång till guldmyntfot redan föreligga, bör emellertid, vid en dollarkurs över pari, det förut angivna sättet att bestämma ett högsta pris på guldet fastställas. Samtidigt bör riksbanken inrikta sina strävanden på den gamla paritetens snara återställande. Genom ett sådant system synes kommittén enklast det mål stå att vinna, att en försämring i vår valutas ställning i förhållande till guldet förhindras, men å andra sidan möjligheten för ett uppnående av den gamla pariteten fortfarande hålles öppen.

Även om omedelbara åtgärder för guldmyntfotens återställande icke lämpligen böra företagas, är kommittén likväl av den mening, att redan nu vissa förberedelser för en återgång inom den närmaste framtiden kunna komma till stånd.

Kommittén önskar härvid fästa uppmärksamheten på angelägenheten av vissa åtgärder, vilka synas ägnade att positivt befrämja arbetet för guldmyntfotens återställande och vilka kunna vidtagas, oavsett huru förhållandena i övrigt utveckla sig.

Genom att för närvarande icke förnya den rätt till utgivning av 125 milj. kronor obetäckta sedlar utöver förut gällande sedelutgivningsrätt, som på grund av nuvarande lydelsen av 6 § riksbankslagen beviljats riksbanken från riksdag till riksdag skulle stärkta garantier hava skapats för att landets penningpolitik bleve förd i den avsedda riktningen, och yrkanden härpå hava inom kommittén framkommit. Efter den betydande nedgång i den utelöpande sedelmängden, som under det senaste året ägt rum, synes något verkligt behov av denna extra sedelutgivningsrätt knappast för närvarande finnas.

Dock vore det enligt kommitténs åsikt påkallat, att härmed förbundes ändring av föreskrifterna rörande extra sedelutgivning, möjligen så att, i likhet med vad som gällde enligt lagarna den 31 augusti 1914 och 25 maj 1915, denna sedelutgivning kunde, medan riksdagen icke är samlad, på framställning av fullmäktige i riksbanken, beviljas av Konungen efter samråd med fullmäktige i riksgäldskontoret.

Av stor betydelse för en jämn övergång till guldmyntfot ävensom för dess upprätthållande under den första, mer prövande tiden vore vidare att äga ett större avista tillgodohavande i utlandet. Det viktigaste gagnet härav vore möjligheten för riksbanken att genom växlar på ett dylikt tillgodohavande möta skadliga rubbningar i växelkurserna närmast på det land, som representerar guldmyntfoten, och att därmed öka stabiliteten i den svenska kronans guldvärde, resp. bevara detta värde alldeles

Indragning
av riksbankens
extra
sedelutgivningsrätt.

Tillgodohavanden
i utlandet.

fixt, utan att en guldutströmning därför behövde komma till stånd. Vid behov borde dessa tillgångar utan alltför stor svårighet kunna förvandlas till guld eller t. o. m. hållas i form av guld, det sistnämnda dock givetvis mot ökad kostnad. Framför en ökning av riksbankens inom landet befintliga guld-kassa skulle denna lösning dessutom erbjuda vissa fördelar. Ingen tvekan borde kunna råda om lämpligheten av medlens användning för utjämning av växelkurserna, medan däremot det inom landet befintliga guldet kunde tänkas mindre gärna bliva tillhandahållet för ett dylikt ändamål. Den lättade anknytning till Förenta Staternas penningväsende, som härigenom skapades, vore dessutom i sig själv ägnad att underlätta guldmyntfotens upprätthållande.

Då kommittén nu går att på grundval av det sagda sammanfatta sin ståndpunkt i den föreliggande frågan, vill kommittén till en början betona, att kommittén icke anser några åtgärder på valutapolitikens område kunna vidtagas, vilka vore ägnade att med omedelbar verkan öva inflytande i den riktning, som framhåves i den kungl. remissen den 2 december 1921, nämligen att »till skydd för svensk industri tillfälligt begränsa varutillförseln från utlandet eller eljest stärka industriens ställning på hemmamarknaden», men att icke desto mindre allt, som kan åstadkommas i riktning av en stabilisering av den svenska valutan, i synnerhet när frågan betraktas på längre sikt, obestriddligen måste äga en mycket stor och välgörande betydelse för såväl produktionen och handeln som för statens finans- och budgetpolitik. En stabilisering av prinsnivån är enligt kommitténs uppfattning ett nödvändigt medel att för näringslivet skapa lugnare villkor, och den enda framkomliga vägen för uppnående av åtminstone en relativ sådan stabilisering anser kommittén vara en fullständig återgång till guldmyntfot. Kommittén får därför förorda, att en sådan återgång måtte ske, så snart förutsättningarna därför äro inne, samt att statsmakternas åtgöranden i ekonomiska och finansiella frågor måtte ske med detta mål som ögonmärke.

Beträffande frågan om vilka förutsättningar som böra vara för handen, innan åtgärder i angiven riktning vidtagas, anser kommittén ett uppnående av den före kriget gällande parikursen å dollar ej behöva vara ett oeftergivligt villkor. I händelse sådan paritet ej föreligger, då sedelinlösningen skall återupptagas, synes i anslutning till vad förut anförts, ett högsta pris på guldet böra fastställas, överensstämmande med gällande dollarkurs, med förbindelse för riksbanken att i möjligaste mån verka för guldprisets nedbringande till pari. Målet måste nämligen alltjämt vara ett återvändande till den svenska kronans gamla guldparitet, och de åtgärder, som kunna komma att vidtagas för att förbereda tillämpandet av guldmyntfoten i dess fulla utsträckning, böra ofrånkomligt vara av natur att betrygga möjligheten för en återgång till den lagliga pariteten.

Vid sidan härav är det enligt kommitténs åsikt angeläget, att alla åtgärder undvikas, vilka kunna verka hindrande för den av kommittén förordade övergången till fullständig guldmyntfot och att samtidigt de positiva åtgärder för uppnående av nyssnämnda mål, vilka te sig som möjliga, ej underlåtas. Särskilt framträder härvid nödvändigheten att i tillräcklig grad begränsa sedelutgivningen, och kommittén vill i samband härmed uttala, att den riksbanken medgivna extra sedelutgivningsrätten av 125 milj. kronor under förhandenvarande förhållanden borde kunna bortfalla. Vidare finner kommittén angeläget, att inför övergången till guldmyntfoten tillräckliga likvida tillgodohavanden finnas i utlandet.

I övrigt anser kommittén i varje fall en fullständig återgång till guldmyntfot, så vitt under navarande omständigheter kan bedömas, böra ske först så snart vissa andra europeiska länder, vilkas valutor intaga en med Sveriges jämförlig ställning i kurshänseende, ungefär samtidigt taga ett sådant steg. Kommittén hemställer fördenskull, att Eders Kungl. Maj:ts täcktes träffa anstalter för att Sverige på lämpligt sätt måtte hålla sig i nära kontakt med och för sin del, även genom eget initiativ, medverka vid förefintliga strävanden i denna riktning med närmast aktgivande på deras framträdande vid eventuellt kommande internationella ekonomiska konferenser.

Kommittén vill till slut uttala, att enligt dess bestämda uppfattning ett målmedvetet arbete från de svenska statsmakternas sida för guldmyntfotens snara återställande är en angelägenhet av största betydelse. Därjämte vill kommittén betona, att ett av de förnämsta villkoren för framgång i strävandena härutinnan är, att goda statsbudgetära förhållanden äro för handen samt att icke genom statsmakternas åtgöranden menliga kastningar inträda i det ekonomiska läget och särskilt att icke genom sådana statsåtgärder vår valuta direkt försämras.

I detta ärendes behandling hava deltagit herr ordföranden Fryxell, herrar vice ordförandena Themptander och Vennersten samt herrar ledamöter Björnsson, Davidson, Engberg, Ericsson, Heckscher, Hjorth, Huld, Höjer, Insulander, Lembke, Ljungman, Moll, Månsson, Nilsson, Rehn, Rydbeck, Röing, Sachs, Sköld och Wohlin.

I ärendet uttalade särskilda meningar bifogas.

Stockholm den 7 februari 1922.

Underdånigst

Tull- och traktatkommittén

K. A. FRYXELL.

Karl Åmark.

Särskilda yttranden.

Herr DAVIDSON har anfört:

Att jag avger ett särskilt yttrande, ehuru jag biträtt det av kommittén fattade beslutet, är egentligen icke föranlett av att det i kommitténs framställning förekommer ett och annat uttalande, om vars lämplighet jag är tveksam, utan av önskan att få precisera innebörden av kommitténs hemställan så som jag uppfattat densamma.

Denna hemställan innebär det svar å den nådiga remissen, att det enligt kommitténs mening ej är möjligt att genom åtgärder fallande inom den allmänna valuta- eller penningpolitikens område väsentligt bidra till att avhjälpa den *nu rådande* depressionen. För att åtgärder av nämnda art skulle kunna medföra denna verkan, skulle erfordras, att de kunde först och främst omedelbart hejda den pågående stegringen av penningens värde, men därjämte över huvud taget varaktigt stabilisera penningens värde. Endast ett återställande av den före kriget förefintliga, så gott som alla länder omfattande och på ett fixt värdeförhållande till guldets baserade guldmyntfoten kan garantera på en gång en relativt tillräcklig värdestabilitet hos penningen, de internationella växelkursernas oföränderlighet och förutsättningarna för en penningväsendet reglerande effektiv diskontopolitik. Men återställandet av detta penningssystem kan ej ske omedelbart.

Om Sverige nu oberoende av övriga länders handlingssätt skulle återställa guldmyntfoten hos sig, skulle detta knappast medföra verkningar, som ej skulle kunna nås utan denna ändring av vårt penningväsende, men möjligen utsätta landet bl. a. för faran av en ny inflation (genom guldöverflöd), som vore svårare att möta under en guldmyntfot än under nuvarande penningregim.

Teoretiskt taget är det visserligen ej omöjligt att stabilisera penningens värde även under en pappersvaluta, ehuru svårigheterna av en del teoretici väsentligen underskattas, men praktiskt taget och med beaktande av de under kriget gjorda försöken torde detta problem böra betraktas såsom för närvarande olösligt. Och samma gäller om ett penningväsende, där pappersmyntet visserligen är inlösligt med guld, men

med ett varierande belopp, som centralbanksstyrelsen vid varje tidpunkt bestämmer.

Vid sidan av detta svar på nådiga remissen, som icke torde böra anses innebära, att icke en eller annan bankpolitisk åtgärd lämpligen kunde ingå såsom beståndsdel av andra botemedel, innehåller kommitténs hemställan förslag om åtgärder för att främja åtminstone en början till den universella guldmyntfotens återställande, som vore av den art, att den kunde biträdas av Sverige. Lämpligheten av sådana åtgärder har jag sökt uppvisa i tvenne uppsatser i Ekonomisk Tidskrift 1921 («Guldfrågan» och «Myntfotens återställande»). Dessutom vill jag erinra om den mellan svenska, norska och danska regeringarna träffade överenskommelsen angående strängt upprätthållande av guldexportförbudet så vitt angår skandinaviska guldmynt, vilken överenskommelse löper med tre månaders uppsägning.

Herr HECKSCHER har anfört:

Undertecknad har kunnat instämma i det mesta av såväl motiveringen till kommitténs betänkande i valutafrågan som i de praktiska förslag, vari betänkandet utmynnar. Särskilt lyckligt har det förefallit mig, att frågan om guldmyntfotens återinförande därmed måste antagas ha lämnat de allmänna talesättens och de till intet förbindande meningsyttringarnas område, i det att kommittén visat sig besjälad av intresse för positiva åtgärder i den stora uppgiftens tjänst. Även om dessa åtgärder icke gå tillräckligt långt, ha de, också enligt min mening, sin betydelse och förtjäna att omedelbart förverkligas.

I fråga om *tidpunkten* och *förutsättningarna* för guldmyntfotens praktiska genomförande har jag emellertid en från kommitténs ståndpunkt starkt avvikande uppfattning. Det har nämligen ej varit mig möjligt att i kommitténs motivering finna i någon mån avgörande skäl för påståendet, att Sverige ej med fördel skulle kunna återinföra guldmyntfoten utan att först avvakta motsvarande åtgärder i andra länder. Detta må i korthet belysas.

Att *guldets egen värdestabilitet* skulle ökas med varje nytt land, som genom återgång till guldmyntfot skapade en fri guldmarknad, är visserligen givet. Men såsom kommittén med rätta framhåller, är guldmyntfoten även i ogynnsammaste fall som regel mer stabil än en pappersvaluta, och därmed synes den ifrågavarande satsens värde som skäl emot fristående övergång till guldmyntfot försvinna.

Att, därnäst, någon väsentlig svårighet skulle föreligga i fråga om att utan samverkan med andra länder *hålla vår valuta i ett fast förhållande till gullet*, har kommittén ej ens velat påstå, och det torde också på

goda grunder kunna betvivlas. Men även om så i sig självt vore fallet, synas de av kommittén förordade åtgärder utgöra tillräcklig hjälp, nämligen dels ett inom vissa trånga gränser rörligt pris på guld under övergångstiden, dels också tillvaron av större utländska tillgodohavanden, som kunde användas till utjämning av variationer i dollarkursen.

Att ett lands ekonomiska politik till den grad kan vanskötas, att guldmyntfoten ej låter sig upprätthållas, är till sist en av erfarenheten rikligt bekräftad sanning; men ingalunda synes den peka i riktning av uppskov med guldmyntfotens återinförande eller av kommitténs förslag, utan snarare tvärtom. Ty guldmyntfoten är själv kanske det bästa skydd som kan skapas emot en statsfinansiell politik som förstör penningvärdet, såsom kommittén tydligt påpekar. Att själva möjligheten av olämplig finanspolitik skulle tala emot guldmyntfotens återinförande synes följaktligen stå i stark strid med verkligheten, för att icke tala om, att man i så fall finge avstå från detta penningssystem ej blott för stunden utan för all framtid. Särskilt är det dessutom omöjligt att inse, hur samarbete med andra länder därvid skulle kunna erbjuda någon garanti.

På grund av det nu framhållna synes mig den rätta politiken vara en *omedelbar* återgång till guldmyntfot på basis av den svenska kronans nuvarande guldvärde, men med en marginal för guldpriset under övergångstiden, tills det gamla värdet definitivt kan återinföras. Om detta låter sig göra, och jag tror mig med det föregående ha visat att så är fallet, är det i sig självt ej blott obehövt utan också skadligt att fördröja saken genom avvaktan på andra länders åtgöranden.

Till detta resonemang, som enligt min mening skulle ha haft i stort sett samma giltighet för ett år sedan som nu, kommer emellertid i det nuvarande läget en faktor, som i högsta grad ökar behovet av omedelbara åtgärder och faran av ett uppskov. Denna faktor är *dollarkursens* ställning. Med ovanlig jämnhet har kursen på amerikanska dollars nu i mer än halvannan månad hållit sig obetydlig över pari med tendens till ytterligare nedgång, så att vår valuta när detta skrives med mindre än 5 procent skiljer sig från sitt gamla guldvärde (2,480 kr. för ett kg rent guld). Vår guldparitet är med andra ord nu i det allra närmaste återställd. Det var detta resultat, som man i valutahänseende hade hoppats kunna uppnå genom penningvärdets höjning eller det allmänna priset; och vilken orsaken än må ha varit, är målet nu också, åtminstone för tillfället, i det närmaste uppnått. Nu om någonsin förefaller därför stunden vara inne att skörda frukterna av halftannat års svåra och prövande utveckling av vårt penningvärde.

Vad som därvid vunnits är, under förutsättning av omedelbar övergång, så gott som fullständig *säkerhet emot myntrealisation eller nedskrivning av kronans lagbestämda guldvärde*. Att en omedelbar återgång till guldmyntfoten i denna stund skulle erbjuda dylik säkerhet torde

vara svårt att förneka, och var och en som behjärtar betydelsen härav torde följaktligen inse, hur mycket som står på spel.

Om omedelbara åtgärder *icke* nu vidtagas, kan det nämligen riskeras, att dollarkursen på nytt stiger, så mycket mer som riksbanken icke förefaller anse sig i besittning av medel för att vid pappersmyntfot hålla vår valuta på någon fast nivå. Även om dollarkursen av det ena eller andra skälet skulle bli stående vid eller på nytt nedgå till närheten av pari, skulle för övrigt den av kommittén förordade politiken sannolikt medföra, att ett dylikt nytt tillfälle lika väl som det nu föreliggande bleve försuttet. Under dessa, endast alltför närliggande möjligheter bleve vårt land ställt inför valet mellan att antingen förbliva bundet vid pappersmyntfoten, med alla dess olägenheter och faror, en obegränsad tid framåt eller också nödgas företaga en förödmjukande och för rättsmedvetandet skadlig nedskrivning i kronans lagbestämda guldvärde, d. v. s. en myntrealisation. I jämförelse med de olyckor, som vilketdera som helst av dessa alternativ skulle innebära, synas olägenheterna av en guldmyntfot utan samverkan med andra länder knappast förtjäna beaktande.

Slutligen synes det t. o. m. kunna ifrågasättas, om icke rent av guldmyntfotens internationella genomförande, som med rätta ligger kommitténs särskilt om hjärtat, skulle bliva påskyndat i högre grad genom positiva åtgärder från Sveriges sida än genom internationella förhandlingar, som vanligen giva övervikt åt de negativa resultaten, när ett lands handlingssätt göres beroende av de övrigas. Detta minskar visserligen ingalunda önskvärdheten av samråd med andra länder, vilket också har min livliga anslutning, utan understryker tvärtom dess betydelse på basis av omedelbara, målmedvetna åtgärder från vårt eget lands sida.

Herr MOLL har anfört:

Kommitténs utlåtande kan sammanfattas i följande av kommittén uttalade slutsatser:

1) målet för en sund valutapolitik bör vara att åstadkomma största möjliga stadga i den allmänna prisrörelsen, att förhindra stora svängningar uppåt och nedåt;

2) den enda lyckliga lösningen av det svenska penningväsendets svårigheter utgör återgång till guldmyntfot;

3) av väsentlig vikt är, att återgången till guldmyntfoten ej sker innan rätta tidpunkten är inne;

4) tidpunkten för Sveriges återgång till en fullständig guldmyntfot är ännu ej inne, i det att avgörande skäl tala för att vårt land icke isolerat

tager ett sådant steg utan därvid framgår i samförstånd med andra länder, vilkas valutaställning är närmast jämförlig med vår;

5) de åtgärder, som komma att vidtagas, böra vara av den beskaffenhet, att återgången till den svenska kronans gamla guldvärde ofrånkomligen betryggas;

6) återgång till fullständig guldmyntfot bör ske, så snart förutsättningarna därför äro inne;

7) statsmakternas åtgöranden i ekonomiska och finansiella frågor böra ske med detta mål för ögonen.

I dessa kommitténs slutsatser instämmer jag oförbehållsamt.

Beträffande motiveringen har jag på åtskilliga punkter hävdadt en mot kommitténs flertal stridande mening. Jag kan följaktligen icke taga ansvaret för motiveringen. Tiden här icke medgivit mig att närmare utveckla min avvikande mening.

Herrar RYDBECK och SACHS hava anfört:

Den sammanfattning, som kommittén gjort av sin ståndpunkt, kunna vi i det väsentliga biträda. Däremot finna vi den av kommittén förebrogta motiveringen i åtskilliga avseenden icke överensstämmande med nämnda sammanfattning, sådan som vi tolka dess innebörd, varför vi till förtydligande av vår åsikt vilja något utveckla ett par av de berörda synpunkterna.

Med »övergång till guldmyntfot» måste avses varje fixerande av ett visst förhållande mellan ett lands valuta och guld. Ändras detta förhållande tid efter annan, innebär detta en tid efter annan företagen ändring i *guldmyntfoten*. Om man för prisnivåns stabilisering eftersträvar »guldmyntfotens återinförande», kan man givetvis icke vara hjälpt med en dylik tid efter annan växlande guldmyntfot — antingen dessa växlingar äga rum inom marginalen mellan ett fixerat maximipris och det gamla lagstadgade priset å guld (sid. 12) eller innebära en sänkning av centralbankens inköpspris å guld *under* lagstadgad nivå, vidtagen för att hindra en befarad inflation på grund av häftigt stegrad guldtillförsel (sid. 14). Att införa en dylik »varierande» guldmyntfot skulle sålunda enligt vårt förmenande icke föra oss närmare den eftersträfvade stabiliseringen av prisnivån. Väl skulle det däremot kunna medföra avsevärda olägenheter, därest Sverige *ensamt* tid efter annan företog dylika fixeringar av svenska kronans förhållande till guldet och i samband därmed frigåve guldhandeln.

Såsom förhållandena äro, har Sverige all anledning att tänka sig kunna, när tiden är inne, återinföra det gamla guldvärdet på sin krona. Men det bör icke ske, förrän vi på goda grunder tro oss icke vidare behöva —

under överskådlig framtid — avvika därifrån. Så länge Förenta Staterna ensamma hava effektiv guldmyntfot och guldvärdets växlingar sålunda följa dollarns, förutsätter detta visshet om att prisnivån i Sverige, eller med andra ord värdet å svenska kronan, icke skall utvecklas avsevärt annorlunda än värdet å dollarn. En sådan visshet torde vara omöjlig att på förhand förvärva. Om däremot flera länder av någon betydelse ungefär samtidigt besluta sig för att binda sina respektive valutors värden vid guldets, kommer guldets värde icke längre att bestämmas ensamt av dollarn utan av resultanten av de krafter, som inverka på prisbildningen i samtliga de länder, vilka infört guldmyntfoten. Att därigenom också en viss stagda i guldets eget värde skall uppstå är sannolikt.

Så vanskliga som utsikterna för närvarande te sig för staten att efter hittills följda skattelinjer täcka sitt utgiftsbehov, även om detta starkt reduceras, synes det oss i hög grad önskvärt, att man med tanke på guldmyntfotens återinförande söker genom en översikt av statsverkets behov och möjligheter för några år framåt skaffa sig trygghet för att åtminstone icke under de närmaste åren behöva tillgripa en inflation av valutan såsom enda utväg att balansera budgeten.

Kommitténs i motiveringen uttalade uppfattning, att indragandet av riksbankens så kallade extra rätt till utgivande av sedlar för 125 milj. kronor skulle vara en åtgärd »ägnad att positivt befrämja arbetet för guldmyntfotens återställande», kunna vi icke dela.

